

Phỏng vấn truyền hình hiện đại: những kỹ năng cơ bản

TS NGUYỄN NGÀ HUYỀN

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: ngahuyenforever@gmail.com

Nhận ngày 3 tháng 2 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 5 năm 2022.

Tóm tắt: Trong lĩnh vực báo chí, phỏng vấn luôn đóng vai trò là một phương pháp thu thập thông tin thiết yếu, đồng thời là một thể loại mang đặc trưng ưu việt khi thông tin (có được nhờ sự hỏi - đáp giữa nhà báo và nhân vật) luôn chân thực, tận nguồn và mang tính khách quan cao. Báo chí truyền hình cũng không là một ngoại lệ khi phỏng vấn truyền hình vẫn là một trong những thể loại tác phẩm được ưa chuộng, và đồng thời cũng là một phương thức thu thập thông tin không thể thiếu trong tác nghiệp của nhà báo, phóng viên truyền hình. Trước bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và đại dịch Covid-19, phỏng vấn truyền hình hiện đại đã và sẽ có những kỹ năng mà người làm báo truyền hình cần lưu tâm.

Từ khóa: phỏng vấn truyền hình; truyền hình hiện đại; làm báo truyền hình; phóng viên truyền hình.

Abstract: In journalism, interviewing is an essential information-collecting method that has preeminent characteristics because information (obtained through the questions and answers between journalists and characters) is always truthful, original and highly objective. Television interviews are of no exception as one of the most popular genres and an indispensable method of gathering information chosen by journalists and television reporters. In the context of the fourth Industrial Revolution and the Covid-19 pandemic, modern television interviews require skills that television reporters need to pay attention to.

Keywords: television interviews; modern television; television journalism; television reporters.

1. Kỹ năng tác nghiệp bằng điện thoại thông minh

Tại nhiều kênh tin tức trên thế giới và cả Việt Nam, mô hình cặp đôi tác nghiệp: phóng viên - quay phim⁽¹⁾ vẫn rất phổ biến. Ở hiện trường, phóng viên thực hiện nhiệm vụ thu thập thông tin, liên hệ nhân vật phỏng vấn, còn quay phim viên luôn sẵn sàng “bấm máy” và đảm bảo mọi yêu cầu về kỹ thuật hình ảnh - âm thanh cho đoạn video được ghi lại. Mỗi người đều có nhiệm vụ rõ ràng và phối hợp tốt với nhau để cho ra đời các tác phẩm báo chí truyền hình, từ đưa tin tại hiện trường cho đến phóng sự, phỏng vấn...

Bối cảnh mới đặt các phóng viên truyền hình vào một tình thế luôn cần phải phản ứng nhanh trước các diễn biến mới của tin tức, thậm chí ngay cả khi người quay phim chưa kịp có mặt. Vì thế, một trong những

công cụ hỗ trợ đắc lực cho các phóng viên báo chí nói chung và phóng viên truyền hình hiện đại nói riêng chính là điện thoại thông minh.

Công nghệ phát triển đã giúp các hãng sản xuất điện thoại thông minh đột phá trong tính năng và kiểu dáng sản phẩm. Mỗi chiếc điện thoại thông minh (smart phone)... giờ đây có thể đóng vai trò như một *studio*⁽²⁾ thu nhỏ đối với mọi phóng viên thông qua các ứng dụng vô cùng hữu ích. Phóng viên có thể thực hiện mọi công việc của một người làm báo trên chiếc điện thoại thông minh, từ ghi chép, ghi âm, ghi hình cho đến hậu kỳ âm thanh, hình ảnh v.v. Việc lưu trữ tư liệu cũng rất dễ dàng nhờ bộ nhớ trong máy lớn cũng như *lưu trữ đám mây*⁽³⁾ không giới hạn. Có thể nói, chưa bao giờ việc thực hiện các tác phẩm báo chí đa phương tiện lại dễ dàng như bây giờ, và phỏng vấn

truyền hình cũng không nằm ngoài khả năng của những chiếc điện thoại thông minh.

Phóng viên truyền hình, giờ đây khi cần thực hiện phỏng vấn bằng điện thoại thông minh, có thể thực hiện độc lập mà không cần đến sự hỗ trợ của người quay phim. Họ chỉ cần sử dụng một bộ chân máy gọn nhẹ để cố định điện thoại, và một bộ tai nghe có micro (loại đi kèm điện thoại) là hoàn toàn có thể thực hiện một phỏng vấn truyền hình đạt chất lượng phát sóng.

Trước khi tiến hành phỏng vấn bằng điện thoại thông minh, phóng viên cần thực hiện một số thao tác sau:

Đối với nhân vật, phóng viên cần giải thích với nhân vật về việc phỏng vấn bằng điện thoại thông minh hoàn toàn đạt chất lượng phát sóng, tránh trường hợp nhân vật không hiểu và cảm thấy việc phỏng vấn bằng điện thoại không đảm bảo chất lượng và trang trọng như bằng máy quay chuyên nghiệp. Phóng viên cũng cần quan sát, lựa chọn bối cảnh mà nhân vật sẽ đứng sao cho phù hợp, đủ ánh sáng, không nhiều tạp âm từ hiện trường. Sau đó, khi mọi việc đã sẵn sàng, đề nghị họ nhìn vào điểm cụ thể nào để trả lời phỏng vấn (nhìn phóng viên hoặc máy quay tùy vào ý đồ thực hiện tác phẩm của phóng viên).

Đối với thiết bị, phóng viên cần cài đặt điện thoại ở chế độ máy bay và tắt kết nối mạng wifi, để đảm bảo cuộc phỏng vấn không bị gián đoạn bởi các cuộc gọi, tin nhắn, thông báo mới trên điện thoại. Phóng viên cũng cần chuẩn bị sạc dự phòng để đảm bảo điện thoại không sập pin, hết pin trong quá trình ghi hình. Sau cùng, phóng viên cần kiểm tra thử chất lượng hình ảnh và âm thanh của thiết bị trước khi chính thức ghi hình.

Khi ghi hình, phóng viên cần đảm bảo micro luôn giữ gần nhân vật và không bị lọt vào hình. Nếu nhân vật thoải mái, phóng viên có thể nhờ họ tự cầm micro và dặn họ về việc giữ micro thấp không lọt vào hình và tránh tiếng sột soạt tại tay cầm micro.

Sau khi ghi hình, phóng viên xin phép nhân vật chờ vài phút để kiểm tra chất lượng hình ảnh, âm thanh. Nếu không đạt vì lý do kỹ thuật hoặc bất ngờ có tiếng động hiện trường gây ảnh hưởng tới chất lượng, phóng viên cần xin nhân vật phỏng vấn lại hoặc trả lời lại một nội dung cụ thể nào đó. Tuy nhiên, việc này là hết sức hạn chế. Nếu chất lượng đảm bảo, phóng viên có thể chuyển ngay nội dung lên kho lưu trữ trên đám mây

của mình, hoặc gửi qua các kênh giữ nguyên dung lượng để đảm bảo lưu trữ nhiều nơi, đề phòng điện thoại bị trục trặc khi chưa kịp xử lý thì vẫn giữ được video phỏng vấn.

Điện thoại thông minh cũng có đủ các phần mềm ứng dụng tiện lợi giúp phóng viên xử lý các thao tác kỹ thuật và nghệ thuật ở khâu hậu kỳ một cách đơn giản như: *capcut, imovie, kinemaster, vivavideo* v.v.. Vì vậy nếu đó là phỏng vấn được dùng như một trích đoạn trong tin tức, phóng viên có thể hậu kỳ tại chỗ và gửi tác phẩm hoàn chỉnh về cho ban biên tập.

Điện thoại thông minh cũng có tính năng camera trước giúp phóng viên thuận lợi trong việc dẫn hiện trường. Kết hợp với chân máy, tai nghe kèm micro, phóng viên có thể dễ dàng thực hiện dẫn hiện trường và thậm chí kết nối nó với phần phỏng vấn nhân vật tại hiện trường.

Với một sản phẩm phỏng vấn truyền hình được thực hiện trên điện thoại thông minh, bên cạnh việc sử dụng để phát sóng truyền hình, phóng viên cũng có thể chuyển đổi định dạng thành các video xem trên điện thoại. Với thực tế là có một tỉ lệ vô cùng lớn người dùng mạng xã hội chú ý tới các thông tin có định dạng video như hiện nay⁽⁴⁾, thì công cụ này càng trở nên đặc lực đối với tác nghiệp của phóng viên truyền hình nói riêng và phóng viên báo chí nói chung. Một lưu ý cuối cùng khi sử dụng điện thoại thông minh để ghi hình là cần phải linh hoạt khi quyết định quay ngang hoặc quay dọc màn hình điện thoại. Nếu phục vụ việc phát sóng truyền hình thì phải quay ngang màn hình để hình ảnh khi chiếu trên truyền hình không khuyết hình ở hai bên, bởi vì tất cả các máy thu hình đều được thiết kế theo chiều ngang (tỉ lệ 16X9 hoặc 3X4 trước đây). Việc này cũng không ảnh hưởng khi chiếu cho công chúng xem bằng điện thoại trên các nền tảng mạng xã hội. Ngược lại, nếu quay dọc màn hình thì tốt cho việc phát trên mạng xã hội nhưng khi phát trên truyền hình thường phải thêm khâu xử lý kỹ thuật hậu kỳ cho khoảng thiếu hụt hình ảnh hai bên, (hoặc khi sử dụng sẽ có hai mảng màu đen ở hai bên của hình ảnh được chiếu trên truyền hình).

2. Kỹ năng sử dụng các ứng dụng họp trực tuyến

Khi đại dịch xảy ra, cả thế giới phải thích ứng với hình thức làm việc trực tuyến. Báo chí cũng là lĩnh vực bị ảnh hưởng bởi đại dịch, nhưng cũng đồng thời là lực

lượng vẫn phải hoạt động hết công suất trong đại dịch để phục vụ nhu cầu tin tức không ngừng của công chúng vốn càng trở nên cấp thiết khi họ bị hạn chế đi lại, tiếp xúc. Cũng như mọi ngành nghề khác, nhà báo cũng tác nghiệp thông qua việc sử dụng các ứng dụng họp trực tuyến (như: *Zoom, Skype, Facebook, Zalo, Whatsapp* v.v.) một cách hiệu quả. Và một trong những hoạt động tác nghiệp có thể được thực hiện trên công cụ này chính là phỏng vấn trực tuyến.

Chính nhờ sự phổ biến của hình thức làm việc trực tuyến trong thời kỳ dịch bệnh mà đã rất nhiều người quen với các thao tác sử dụng các ứng dụng họp trực tuyến, dù ở vai trò người chủ trì hay người tham gia. Cũng vì thế, phóng viên gặp thuận lợi trong việc liên hệ và làm việc với các nhân vật cần phỏng vấn trên các ứng dụng này. Nhờ tính năng ghi hình của bản thân các ứng dụng, hoặc tính năng ghi lại hình ảnh màn hình của điện thoại, phóng viên có thể dễ dàng lưu trữ lại nội dung cuộc phỏng vấn trực tuyến. Thậm chí nếu các phương án trên không khả thi, phóng viên có thể sử dụng điện thoại để tự ghi lại bên ngoài cuộc phỏng vấn diễn ra trên máy tính v.v.

Tuy nhiên, ngay cả khi nhân vật đã quen thuộc với các thao tác sử dụng ứng dụng họp trực tuyến, phóng viên vẫn cần làm việc với họ để đảm bảo mọi điều kiện của cuộc phỏng vấn online được thuận lợi.

Đối với nhân vật, phóng viên cần trao đổi để đảm bảo camera của thiết bị mà nhân vật sử dụng rõ ràng và đạt chất lượng ghi hình. Đồng thời, cần đảm bảo các nguyên tắc sử dụng thiết bị thông minh đã nêu ở phần trên.

Phóng viên cũng cần đảm bảo nhân vật ngồi tại một bối cảnh có nền phù hợp, lịch sự, không rườm rà, không quay lưng ra cửa để phòng có người ra vào. Điều quan trọng là vị trí ngồi đủ ánh sáng. Nhân vật có thể ngồi trước đèn hoặc hướng mặt về phía cửa sổ.

Đối với thiết bị, phóng viên cần yêu cầu nhân vật sử dụng tai nghe có gắn micro nếu có thể, để đảm bảo chất lượng âm thanh của phỏng vấn. Nhân vật không nên dùng loa trực tiếp của thiết bị để tránh bị vang, vọng tiếng, dù là máy tính để bàn, máy tính bảng hay điện thoại.

Máy tính của phóng viên cũng cần sử dụng tai nghe, nếu cuộc phỏng vấn được ghi lại bằng chính ứng dụng họp trực tuyến. Còn nếu ghi bằng điện thoại bên ngoài, phóng viên cần bật loa ngoài để ghi được

âm thanh. Hai bên cần ghi hình thử để kiểm tra hình ảnh, âm thanh, đường truyền... trước khi tiến hành chính thức cuộc phỏng vấn.

Các ứng dụng họp trực tuyến cũng cho phép phóng viên có thể thực hiện phỏng vấn với nhiều người một lúc. Trong trường hợp này, từng nhân vật cần được trao đổi như nhau về việc phải lưu ý, chuẩn bị những gì. Đặc biệt, cần chú ý việc bật micro và tắt micro của mỗi người sao cho đúng lúc đúng chỗ để đảm bảo chất lượng âm thanh và tránh lọt vào những âm thanh không mong muốn trong quá trình phỏng vấn.

Nếu biết tận dụng ưu thế này của các ứng dụng họp trực tuyến, một phóng viên có thể ngồi tại nhà mình và kết nối các nhân vật tại nhiều nơi khác nhau và không mất công di chuyển, sắp xếp quá nhiều mà vẫn có thể có được những ý kiến chuyên môn, thông tin chuyên sâu, chất lượng cao từ các nhân vật. Đây là một cách tác nghiệp rất hợp lý và hiệu quả trong đại dịch Covid-19 mà nhiều cơ quan báo chí và phóng viên trên thế giới và Việt Nam đã và đang thực hiện.

3. Kỹ năng đặt câu hỏi và giao tiếp

Nếu như hai nhóm kỹ năng đầu tiên dường như nhấn mạnh vào khả năng thích ứng với những thành tựu của khoa học công nghệ của phóng viên, thì ở nhóm kỹ năng thứ ba này, thế mạnh thực sự của một người làm báo mới được bộc lộ. Làm phỏng vấn giỏi thì không thể chỉ dựa vào công nghệ và thiết bị. Phóng viên chỉ thực hiện được những cuộc phỏng vấn tốt nếu thực sự có kỹ năng đặt câu hỏi và giao tiếp. Điều tưởng như “truyền thống” này vẫn là căn cốt của nghề báo và là yếu tố làm nên thành công của phỏng vấn báo chí nói chung, phỏng vấn truyền hình nói riêng.

Dù là phỏng vấn trực tiếp, trực tuyến hay qua điện thoại, phóng viên luôn luôn cần đặt được đúng câu hỏi với đúng người vào đúng thời điểm. Tạm bỏ qua việc lựa chọn đề tài, lựa chọn nhân vật, hay các bước để tiến hành một cuộc phỏng vấn, ở đây nhấn mạnh vào năng lực đặt câu hỏi và khả năng giao tiếp của phóng viên để có được thông tin mà công chúng cần.

Một trong những kỹ năng quan trọng là phóng viên cần xác định cần phải hỏi những thông tin cần bản gi để làm rõ vấn đề cần làm rõ. Thông thường, phóng viên sẽ nghiên cứu vấn đề, tìm hiểu về nhân vật, chuẩn bị câu hỏi, rồi mới thực hiện phỏng vấn. Tuy nhiên, quá trình chuẩn bị đó thường dành cho những tác phẩm phỏng vấn chuyên đề. Còn đối với

tác nghiệp nhanh tại hiện trường, khi cần phỏng vấn nhanh một nhân vật về vấn đề, sự kiện thời sự, thì phóng viên cần đánh giá nhanh sự liên quan của nhân vật đối với vấn đề, sự kiện đó, và giá trị thông tin mà nhân vật có thể cung cấp, để từ đó hình thành hệ thống câu hỏi phù hợp.

Để có được thông tin mình mong muốn một cách nhanh chóng, phóng viên cần hỏi thẳng vào điều cần biết, tránh những diễn đạt vòng vo, dài dòng, vừa gây mất thời gian, vừa khiến nhân vật khó nắm bắt được trọng tâm câu hỏi. Đối với một chương trình hoặc một tác phẩm phỏng vấn, phóng viên có thể sử dụng những câu hỏi đệm, mang tính chất nhẹ nhàng ban đầu, rồi sau đó mới đi vào câu hỏi chính. Nhưng với phỏng vấn tại hiện trường, phóng viên cần tận dụng thời gian và cần sử dụng ngay những câu hỏi chính.

Một điều quan trọng nữa khi hỏi nhân vật, đó là phóng viên cần tập trung vào câu trả lời mà nhân vật cung cấp, đánh giá mức độ quan trọng và rõ ràng của thông tin, để từ đó có thể hỏi thêm những câu hỏi xoáy hơn nữa vào điều cần biết, hoặc làm rõ một nội dung mới xuất hiện. Việc này sẽ tạo thêm sự chặt chẽ, logic cho quá trình phỏng vấn và khiến thông tin sáng rõ hơn.

Trong một số trường hợp, với những nội dung cụ thể và với nhân vật cụ thể, phóng viên có thể sử dụng các loại câu hỏi khác nhau để khơi gợi thêm thông tin sâu như câu hỏi xác minh, kiểm tra, câu hỏi khiêu khích hoặc câu hỏi đóng, câu hỏi mở v.v.

Trong quá trình nhân vật trả lời, phóng viên luôn cần tương tác với nhân vật thông qua ngôn ngữ phi lời nói. Cụ thể, họ cần nhìn vào nhân vật để thể hiện sự chú ý, tập trung của mình vào những gì nhân vật đang nói. Đồng thời, phóng viên cũng có thể gật đầu, mỉm cười để tương tác, thể hiện sự đồng tình với câu trả lời của nhân vật. Điều này khiến nhân vật cảm thấy mình đang được lắng nghe, được tôn trọng, sẵn lòng chia sẻ nhiều hơn. Phóng viên không nên trả lời những câu như “vâng”, “dạ” thành tiếng trong quá trình nhân vật đang trả lời, để không lọt lẩn vào tiếng của nhân vật, giúp phần trả lời của nhân vật được trọn vẹn, không bị nhiễu.

Khi nhân vật trả lời xa trọng tâm câu hỏi hoặc dài dòng, lan man, phóng viên cần lựa chọn thời điểm thích hợp để nhanh chóng ngắt lời nhân vật, lái họ trở về đúng trọng tâm câu hỏi bằng việc lặp lại câu hỏi,

hoặc cụ thể hoá câu hỏi hơn, đồng thời cũng có thể dùng ngôn ngữ phi lời nói (như ra dấu bằng tay hoặc miệng mấp máy như muốn nói điều gì đó) để nhân vật hiểu ý và dừng lại. Dù chọn cách làm nào để ngắt lời nhân vật, phóng viên cũng cần thể hiện một thái độ tôn trọng để nhân vật cảm thấy tuy bị ngắt lời nhưng vẫn thoải mái.

Sau khi nhân vật trả lời, phóng viên cần nhìn lại xem còn điều gì bỏ sót không để đảm bảo mình đã có mọi thông tin cần thiết từ nhân vật. Phóng viên cũng cần ghi lại tên tuổi và chức danh chính xác cũng như số điện thoại, email của nhân vật để có thể liên lạc lại ngay khi cần. Thường thì phóng viên sẽ ghi hình luôn thông tin đó bằng việc đề nghị nhân vật trả lời luôn họ tên đầy đủ, chức danh sau khi kết thúc phỏng vấn và vẫn để máy quay ghi hình nội dung đó.

Có thể nói, cả cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và đại dịch Covid-19 đều mang lại những thách thức và cơ hội cho mọi ngành nghề. Ai nhận thức được thực tiễn càng sớm, thích nghi được với khó khăn càng nhanh, thì sẽ có nhiều cơ hội hơn để tồn tại. Nghề phóng viên chưa bao giờ là một nghề nghiệp đơn giản và ít gian khó. Phóng viên truyền hình là những người ở tuyến đầu trong cuộc chiến với Covid-19, đồng thời họ cũng là lực lượng hàng đầu phải làm quen với công nghệ để phục vụ tác nghiệp. Nếu coi kỹ năng sử dụng công nghệ là yếu tố đủ, thì kỹ năng phỏng vấn báo chí là yếu tố cần đối với mọi phóng viên dù làm việc cho loại hình báo chí nào trong thời đại ngày nay./

(1) Tiếng Anh: cameraman

(2) Dịch sang tiếng Việt: phòng thu, trường quay, xưởng nghề v.v.

(3) Tiếng Anh là Cloud storage: là một thuật ngữ dùng để chỉ các hành động lưu giữ, sắp xếp, quản lý, chia sẻ, và sao lưu dữ liệu của cá thể sở hữu nó trên một hệ thống lưu trữ bên ngoài ổ cứng được duy trì bởi các nhà cung cấp (hay bên thứ ba). Dịch vụ này cho phép khách hàng hay người dùng có thể truy cập được tất cả các tệp tin của họ từ xa tại bất kỳ vị trí địa lý nào.

(4) Báo cáo Vietnam Digital 2021 do We are Social và Hootsuite thực hiện cho thấy có gần 69 triệu người người dùng Internet tại Việt Nam trong độ tuổi từ 16 đến 64, và 97,6% trong số này ưa thích xem các video online trên mạng xã hội.

Mấy ý kiến về tổ chức dạy học trực tuyến trong trường đại học hiện nay - qua thực tế dạy học các môn khoa học Mác-Lênin

TS KHUẤT THỊ THANH VÂN

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: khuatvanbctt@gmail.com

Nhận ngày 28 tháng 2 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 5 năm 2022.

Tóm tắt: Đại dịch Covid-19 bùng nổ và diễn biến phức tạp trong suốt hơn 2 năm qua đã làm hoạt động dạy học của nhà trường thay đổi nhanh chóng. Việc tận dụng tối đa các nền tảng khoa học, công nghệ của thời đại số để tổ chức dạy học trực tuyến không chỉ là phổ biến mà còn là một chuyển hướng cho sự thích nghi linh hoạt của dạy học hiện đại. Đánh giá thực trạng tổ chức dạy học trực tuyến với các môn học là cần thiết để có những điều chỉnh, tác động phù hợp nhằm đảm bảo chất lượng dạy học cũng như phát huy những thế mạnh của phương thức dạy học này cho sự ổn định, phát triển của giáo dục, đào tạo cả hiện nay và giai đoạn tiếp theo. Bài viết này sẽ tập trung nghiên cứu và khảo sát thực trạng dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin ở bậc đại học hiện nay, qua đó để thấy được những thành tựu, tồn tại của nó và đề xuất một số giải pháp cơ bản để thực hiện tổ chức dạy học trực tuyến trong nhà trường đại học đạt hiệu quả và chất lượng cao hơn.

Từ khóa: dạy học; dạy học trực tuyến; khoa học Mác - Lênin; thực trạng dạy học trực tuyến.

Abstract: The outbreak and complicated development of the Covid-19 pandemic over the past 2 years has dramatically changed teaching activities of many universities. Making the most of digital platforms in the era of science and technology development to organize online teaching in schools is not only becoming popular but also redirecting teaching methods to show flexible adaptation in modern education. Assessing the current situation of online teaching is of profound importance to make appropriate adjustments to ensure teaching quality. Thereby, schools can promote the strengths of this teaching method for the stability and development of education and training at present and in the future. This article focuses on researching and surveying the current status of teaching Marxist-Leninist subjects online at universities, thereby identifying its existing achievements and proposing some fundamental solutions to organize online teaching in universities more effectively and with higher quality.

Keywords: teaching; online teaching; Marxist-Leninist science; current situation of online teaching.

Dạy học trực tuyến là vấn đề đã được đặt ra và xem xét từ góc độ là một xu thế của giáo dục đào tạo trong kỷ nguyên số và xã hội công nghiệp. Tuy nhiên, từ năm 2019, khi dịch Covid-19 bùng nổ thì dạy học trực tuyến đã dần trở thành hiện thực tất yếu ở các cấp, bậc học. Thực hiện dạy học trực tuyến trong bậc giáo dục đại học ở Việt Nam, giai đoạn đầu cũng chỉ như một giải pháp tình thế. Song, trước tình hình dịch bệnh kéo dài và phức tạp, dạy học trực tuyến đã trở thành biện pháp thích ứng linh hoạt của

các nhà trường và các giảng viên, sinh viên đều dần thích nghi. Theo đó, người ta cũng bàn nhiều đến vấn đề tổ chức dạy học trực tuyến như thế nào, làm sao để thầy có kỹ năng dạy trực tuyến, trò có kỹ năng học trực tuyến hiệu quả và làm như thế nào để đảm bảo được chất lượng dạy học trực tuyến?

Dạy học trực tuyến - dạy học từ xa - dạy học online - elearning là những thuật ngữ được sử dụng để nói đến phương thức dạy học diễn ra trên Internet, thông qua các công cụ hiện đại như máy tính, máy

điện thoại thông minh, kết nối giữa giảng viên và sinh viên qua các phần mềm dạy học để thực hiện hoạt động dạy và học mà không phải theo cách dạy học như ở các lớp học truyền thống. Nếu phân định rõ ràng thì các khái niệm trên có sự khác nhau đáng kể về cả phạm vi và mức độ thực hiện. Tuy nhiên, chúng có điểm chung cơ bản là chỉ việc dạy học dựa trên Internet, mối liên hệ giữa người dạy, người học cũng như hoạt động dạy và học được thực hiện thông qua các nền tảng, các phần mềm hỗ trợ mà công nghệ thông tin đem lại. Như vậy, có thể hiểu, tổ chức dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin là quá trình dạy học sử dụng các phương tiện điện tử và công nghệ thông tin truyền thông để giảng viên thực hiện chuyển giao, chia sẻ các tri thức khoa học Mác - Lênin đến người học nhằm thực hiện mục tiêu dạy học xác định.

Sinh viên là đối tượng người học đã trưởng thành, ý thức và tính chủ động của họ trong học tập khá tốt nên khi đại dịch diễn biến phức tạp, các trường đại học đã nhanh chóng chuyển sang tổ chức dạy học bằng phương thức trực tuyến. Theo đó việc dạy học các môn khoa học Mác - Lênin cũng sớm được chuyển đổi sang trực tuyến. Đến nay, hầu hết các giảng viên và sinh viên đều đã quen với phương thức dạy học mới này. Qua khảo sát nhóm giảng viên dạy học các môn khoa học Mác - Lênin về tự đánh giá hiệu quả dạy học trực tuyến môn học mình phụ trách, phần lớn giảng viên trả lời rằng phương thức dạy học trực tuyến đáp ứng được mục tiêu và yêu cầu dạy học. Bên cạnh đó, không có giảng viên nào coi dạy học trực tuyến là giải pháp tình thế (Biểu đồ 1). Chính quan điểm, thái độ của giảng viên với dạy học trực tuyến là yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến kết quả của quá trình dạy học đó.

Thầy/cô đánh giá như thế nào về hiệu quả dạy học trực tuyến mà mình đã tham gia thực hiện

64 câu trả lời

- Đảm bảo (tối yếu cầu, mục tiêu dạy học)
- Đảm bảo (đạt yêu cầu, mục tiêu dạy học)
- Chất lượng thấp hơn nhiều so với dạy trực tiếp
- Không đảm bảo được chất lượng, chỉ là giải pháp tình thế

Biểu đồ 1- Hiệu quả dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác- Lênin

Giảng viên có vai trò chủ đạo, tổ chức, định hướng quá trình dạy học. Nghiên cứu thực trạng tổ chức dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin được thực hiện qua khảo sát 64 thầy/ cô giáo đã và đang tham gia giảng dạy trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin từ học kỳ 2 của năm học 2019-2020 đến nay, ở 8 trường Đại học gồm Đại học Thương Mại, Đại học Sư phạm Hà Nội, Đại học Quốc gia Hà Nội, Đại học Giao thông Vận tải Hà Nội, Học viện Ngân hàng, Đại học Kiểm Sát, Đại học Ngoại Thương, Học viện Báo chí và Tuyên truyền. Trong đó, 20 giảng viên giảng dạy môn Kinh tế chính trị Mác - Lênin, 21 giảng viên giảng dạy Chủ nghĩa xã hội khoa học và 23 giảng viên giảng dạy Triết học Mác - Lênin. Kết quả khảo sát là cơ sở để làm rõ nhận định của các giảng viên tham gia giảng dạy các môn khoa học này ở phần tự đánh giá hiệu quả dạy học trực tuyến ở trên.

1. Về cách thức tổ chức dạy học trực tuyến trong các trường đại học hiện nay

Khi tổ chức dạy học trực tuyến, tùy vào từng nội dung bài học, giảng viên có thể linh hoạt xây dựng kế hoạch bài dạy theo nhiều cách khác nhau để thực hiện. Tuy nhiên, cần lưu ý mục tiêu chung là giảm thời lượng kết nối trực tuyến thời gian thực, đồng thời tăng thời lượng làm việc tự chủ của sinh viên. Nói cách khác là giảng viên cần phải tổ chức được các hoạt động tự học cho sinh viên. Bởi vì, dạy học trực tuyến, sự tương tác của giảng viên và sinh viên không chỉ bao gồm tương tác trực tiếp thời gian thực qua phần mềm theo kế hoạch môn học nhà trường đặt ra mà còn bao gồm tương tác gián tiếp qua hệ thống dạy học trực tuyến và qua học liệu mà giảng viên lựa chọn hoặc tự xây dựng để giao cho sinh viên. Lượng thời gian và thời điểm tương tác giữa giảng viên và sinh viên cũng sẽ linh hoạt hơn, thời lượng kết nối trực tiếp qua phần mềm sẽ giảm đi mà vẫn đảm bảo được tiến trình dạy học tổng thể. Để thấy được vấn đề này, nghiên cứu khảo sát về quy định lượng thời gian kết nối trực tiếp với sinh viên trong môn học của các giảng viên phụ trách như thế nào? Kết quả: có 38 ý kiến (59,4%) trả lời là phải thực hiện giống như lượng thời gian dạy học trực tiếp; 13 ý kiến (20,3%) trả lời là linh hoạt và không nhất thiết phải bằng lượng thời gian dạy học trực tiếp; 11 ý kiến (17,2%) trả lời thực

THỰC TIỄN - KINH NGHIỆM

hiện theo thời gian biểu do nhà trường quy định nhưng có lượng thời gian ít hơn dạy học trực tiếp (Biểu đồ 2). Với câu hỏi về lượng thời gian cụ thể của mỗi buổi/ca dạy học kết nối trực tiếp thời gian thực với sinh viên qua phần mềm dạy học là bao nhiêu? Kết quả: 43,8% giảng viên trả lời là 120 phút; 37,5% câu trả lời là 180 phút; 14,1% câu trả lời là 90 phút; có 9,4% câu trả lời thời gian kết nối hơn 180 phút (Biểu đồ 3).

Thời lượng thực hiện một buổi dạy học trực tuyến của thầy cô như thế nào?
64 câu trả lời

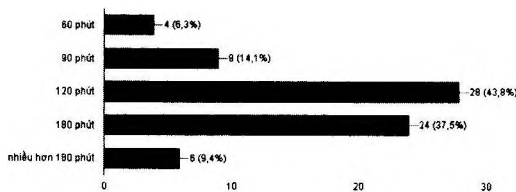

- Phải tuân thủ chặt chẽ theo lượng thời gian giống như dạy trực tiếp
- Theo thời khóa biểu của môn học của nhà trường nhưng thời lượng ít hơn so với dạy trực tiếp
- Linh hoạt, không nhất thiết phải bằng đủ lượng thời gian như dạy trực tiếp
- Khác

Biểu đồ 2- Cơ sở quy định thời lượng một buổi dạy học trực tuyến

Một buổi dạy trực tuyến của thầy cô (với một lớp) thường kéo dài trong khoảng thời gian bao nhiêu phút?

64 câu trả lời

Biểu đồ 3 - Thời lượng của một buổi dạy học trực tuyến

Kết quả khảo trên đã cho thấy, đa số giảng viên đang thực hiện giống lượng thời gian dạy học trực tiếp. Thời lượng kết nối của một buổi lên lớp trực tuyến cũng tương đối lớn. Trong khi hiện nay, nhiều trường đại học đã và vẫn đang sắp xếp lịch dạy và học theo ca, mỗi buổi có 2 ca, mỗi ca 180 phút. Nhiều giảng viên và hầu hết các sinh viên thường xuyên phải thực hiện dạy và học 02 ca/buổi. Do đó, thời lượng kết nối thời gian thực như vậy sẽ rất mệt mỏi, căng thẳng với cả người học và người dạy. Những ý kiến thu được qua phỏng vấn sâu đối với giảng viên và sinh viên về thực tiễn trải nghiệm dạy học trực tuyến của họ, hầu hết đều xác nhận tác động ảnh hưởng này.

So với việc dạy học trên lớp, việc tổ chức dạy học trực tuyến đòi hỏi cách tiếp cận mới, giảng viên

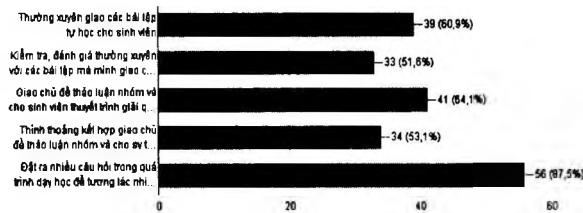
cần tăng cường đổi mới phương pháp dạy học, tập trung hơn vào các hoạt động hướng dẫn học bằng tương tác gián tiếp qua hệ thống dạy học trực tuyến với sinh viên. Quá trình tổ chức dạy học trực tuyến cho mỗi bài học được phân chia theo 03 giai đoạn: giai đoạn trước, trong và sau khi kết nối trực tiếp để thực hiện bài giảng qua các nền tảng truyền tải hình ảnh. Giai đoạn 1 - giai đoạn trước khi kết nối trực tiếp, giảng viên cần giao nhiệm vụ học tập cho sinh viên bằng các dạng bài tập tự học, tự nghiên cứu qua hệ thống dạy học trực tuyến và qua các học liệu mà giảng viên lựa chọn để giao cho sinh viên như video bài giảng của giảng viên đã được ghi hình trước đó (hoặc video bài giảng có sẵn trong các kho học liệu), giáo trình, các tài liệu nghiên cứu chuyên ngành. Trong đó, giảng viên nêu rõ yêu cầu và các nhiệm vụ học tập mà sinh viên phải giải quyết; quy định khoảng thời gian thực hiện, hoàn thành và nộp bài tập tự học cho giảng viên qua hệ thống dạy học trực tuyến. Chú ý, để đảm bảo và nâng cao hiệu quả dạy học trực tuyến cũng như hình thành và phát triển ý thức và kỹ năng tự học của sinh viên, nhất thiết giảng viên phải nhận xét, đánh giá, tổng hợp kết quả tự học của sinh viên trước khi buổi kết nối trực tiếp thời gian thực diễn ra. Như vậy, các nội dung tri thức cơ bản của bài học đã được chuyển giao qua việc sinh viên nghiên cứu, đọc giáo trình, tài liệu tham khảo, xem các video bài giảng và giải quyết các câu hỏi, bài tập giảng viên yêu cầu. Giai đoạn 2 - giai đoạn kết nối trực tiếp trong không gian “lớp học ảo” để báo cáo, thảo luận về kết quả thực hiện nhiệm vụ ở giai đoạn 1 và hình thành kiến thức, kỹ năng. Giai đoạn này, sinh viên báo cáo về kết quả học tập, giảng viên nhận xét, đánh giá, hướng dẫn cho sinh viên thảo luận những nội dung trọng tâm, những vấn đề cần lưu ý và còn thiếu sót, “neo chốt” kiến thức, kỹ năng của bài học để sinh viên nắm vững. Giai đoạn 3 - sau khi kết nối trực tiếp, giảng viên cần chuẩn bị các câu hỏi trắc nghiệm hoặc các tình huống thực tiễn và thông qua kết nối gián tiếp để kiểm tra, khảo sát việc nắm bắt, vận dụng tri thức đã học của sinh viên vào giải quyết thực tiễn. Có thể thấy, tổ chức dạy học trực tuyến theo 3 giai đoạn như trên, nếu có sự chuẩn bị tốt cho giai đoạn 1 và giai đoạn 3 thì sự hiệu quả của giai đoạn 2 nói riêng, của tiến trình dạy học nói chung hoàn toàn vẫn đảm bảo tốt khi thời

lượng kết nối trực tiếp giảm. Như vậy sẽ mang lại nhiều lợi ích về cả sức khoẻ cho sinh viên và giảng viên. Đồng thời, về lâu dài còn có tác động tích cực đến ý thức, phương pháp, kỹ năng học tập của sinh viên, nâng cao chất lượng dạy học.

2. Về phương pháp và cách thức dạy học trực tuyến trong các trường đại học hiện nay

Khảo sát về cách thức nhóm giảng viên đang thực hiện trong dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin cho kết quả khá tốt. Có 28/64 (43,8%) giảng viên đã sử dụng các video bài giảng trong dạy học; 47/64 giảng viên (73,4%) sử dụng thêm nhiều tài liệu, học liệu tham khảo cho sinh viên; 35/64 giảng viên (54,7%) đã tổ chức hoạt động học tập qua những tiện ích trên các nền tảng dạy học trực tuyến. Bên cạnh đó, tỉ lệ giảng viên thực hiện giao nhiệm vụ học tập cho sinh viên trước khi kết nối trực tiếp 39/64 (60,9%); kiểm tra, đánh giá thường xuyên các bài tập tự học giao cho sinh viên là 33/64 (51,6%); 41/64 giảng viên (64,1%) thường xuyên giao chủ đề thảo luận nhóm và cho sinh viên thuyết trình giải quyết (Biểu đồ 4).

Trong quá trình dạy học, thầy/cô có sử dụng phương pháp nào dưới đây? (có thể chọn nhiều câu trả lời)
64 câu trả lời

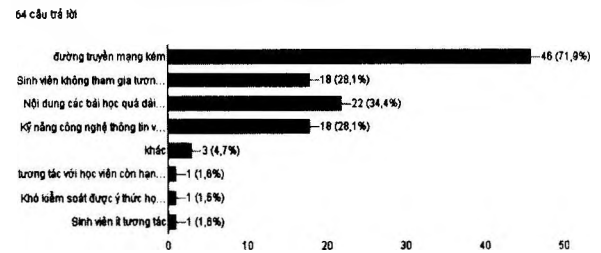
Biểu đồ số 4 - Các phương pháp giảng viên sử dụng trong dạy học trực tuyến

Những kết quả trên cho thấy, nhóm giảng viên giảng dạy các môn khoa học Mác - Lênin đã có nhiều nỗ lực trong đổi mới phương pháp, cách thức dạy học, thích ứng yêu cầu của dạy học trực tuyến. Hầu hết các giảng viên, ở những mức độ khác nhau đã áp dụng mô hình lớp học đảo ngược vào quá trình tổ chức dạy học môn học mình phụ trách. Các môn khoa học Mác - Lênin vốn là những môn học lý luận chính trị đặc thù, có khối lượng kiến thức lớn, nhiều khái niệm, phạm trù trừu tượng nên ngay cả khi dạy học trên lớp trực tiếp, đa phần giảng viên vẫn lựa chọn phương pháp dạy học truyền thống là thuyết trình, việc ứng dụng công nghệ thông tin vào dạy

học còn khá hạn chế. Khi chuyển sang dạy học trực tuyến, 95,3% giảng viên vẫn sử dụng phương pháp chiếu slide và thuyết trình nhưng phần lớn trong số đó đã có sự kết hợp đa dạng thêm các phương pháp, cách thức dạy học thu hút và phát huy tính chủ động, tích cực của sinh viên.

3. Về những khó khăn trong quá trình tổ chức dạy học trực tuyến trong trường đại học hiện nay (Biểu đồ 5)

Thầy/cô có gặp những khó khăn nào dưới đây trong quá trình triển khai dạy học trực tuyến môn học của mình không? (có thể chọn nhiều câu trả lời)

Biểu đồ 5- Những khó khăn giảng viên gặp phải trong dạy học trực tuyến

Theo kết quả khảo sát, 71,9% giảng viên được hỏi đã trả lời là họ gặp khó khăn về đường truyền mạng kém. Đây cũng là khó khăn chung với hầu hết các loại hình kết nối trực tiếp qua các ứng dụng meeting truyền tải âm thanh, hình ảnh. Bởi trong thời gian xã hội ứng phó với đại dịch Covid-19, nhu cầu làm việc, học tập trực tuyến gia tăng đột biến dẫn đến quá tải đường truyền mạng đã làm cho các kết nối trực tiếp qua tất cả các ứng dụng (Zoom cloud meeting, Microsoft Teams...) đều không ổn định, tình trạng kết nối chậm, lag mạng... gây ra rất nhiều khó khăn, chán nản cho cả giảng viên và sinh viên. Chính vì vậy, càng cần phải sử dụng linh hoạt thời gian kết nối trực tiếp và gián tiếp trong dạy học giữa giảng viên và sinh viên. Bên cạnh đó, 34,4% giảng viên trả lời họ gặp khó khăn vì nội dung các bài học quá dài. Trong dạy học hiện đại, nhất là với phương thức dạy học trực tuyến, vấn đề đổi mới phương pháp, cách thức tổ chức dạy học vô cùng quan trọng, thay vì giảng viên tập trung thuyết trình, cố gắng truyền tải đủ các nội dung bài học thì việc giảng viên đưa ra các yêu cầu tự học với sinh viên, hướng dẫn và kiểm tra, đánh giá việc tự học của sinh viên. Điều này không chỉ giải quyết được vấn đề sinh viên không tham gia tương tác (28,1% ý kiến của giảng

viên) mà còn giúp tháo gỡ khó khăn về dung lượng kiến thức của các môn học quá dài và rèn được kỹ năng tự học, tự nghiên cứu cho sinh viên.

Như vậy, với những kết quả khảo sát thực trạng tổ chức dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin, để có thể ổn định, nâng cao hơn nữa hiệu quả của phương thức dạy học này, cần tập trung giải quyết những vấn đề sau:

- *Đối với các nhà trường, cơ quan quản lý giáo dục các cấp*, cần có cách tiếp cận linh hoạt hơn với dạy học trực tuyến.

+ Xây dựng kế hoạch dạy học, thời gian, thời lượng dạy học khoa học, hợp lý. Cùng với đó, phải có sự đổi mới các quy định về kiểm tra đánh giá kết quả quá trình dạy học phù hợp với dạy học trực tuyến.

+ Trong điều kiện xã hội bình thường các nhà trường cũng cần duy trì một phần nhất định phương thức dạy học trực tuyến trong kế hoạch dạy học chung để vừa xây dựng thói quen, phát triển kỹ năng dạy học trực tuyến, vừa đảm bảo sự thích ứng linh hoạt trong các điều kiện mới.

+ Tăng cường đầu tư hệ thống hạ tầng kỹ thuật công nghệ thông tin với băng thông rộng, tốc độ cao trong toàn bộ khuôn viên trường học, lớp học. Xây dựng, phát triển hệ thống thư viện số với nguồn tài liệu phong phú.

+ Có những hỗ trợ cho giảng viên dạy học trực tuyến, bao gồm những hỗ trợ tập huấn, bồi dưỡng các kỹ năng tổ chức dạy học, phương pháp dạy học trực tuyến. Trong nghiên cứu khảo sát về các kỹ năng dạy học trực tuyến của giảng viên có được từ nguồn nào thì phần lớn giảng viên (64%) trả lời là từ các khóa tập huấn do nhà trường tổ chức cùng với sự nghiên cứu học hỏi của bản thân. Khi được hỏi về những góp ý của giảng viên nhằm nâng cao hiệu quả, chất lượng của dạy học trực tuyến, nhiều ý kiến đề xuất liên quan đến vai trò quản lý của các nhà trường như việc tổ chức các diễn đàn trao đổi kinh nghiệm; xây dựng các quy chế chung về thực hiện dạy học trực tuyến; thời lượng dạy học trực tuyến... Những kết quả khảo sát cũng đã cho thấy, một phương thức dạy học mới mẻ thì sự đồng hành, hỗ trợ của nhà trường, các cấp quản lý với đội ngũ giảng viên trên tất cả mọi mặt chính là động lực to lớn để dạy học chuyển mình nhanh chóng và đạt được kết quả cao.

- *Đối với đội ngũ giảng viên*, với vai trò là nhân tố chính thực hiện sự đổi mới, thực hiện tổ chức dạy học trực tuyến hiệu quả, đội ngũ giảng viên cần phải thay đổi quan điểm và thái độ với dạy học trực tuyến, nghiêm túc, trách nhiệm trong công việc. Tích cực, nỗ lực tự nghiên cứu, học hỏi, bồi dưỡng các kỹ năng tổ chức dạy học trực tuyến của bản thân để không chỉ làm chủ được các công cụ, thiết bị công nghệ dạy học trực tuyến mà còn thiết kế, tổ chức được các giờ học hấp dẫn, hiệu quả. Tham mưu, đề xuất cho nhà trường, các cấp quản lý dạy học về xây dựng quy chế, chính sách phù hợp với phương thức dạy học này.

- *Với bản thân sinh viên*, tích cực, tự giác, chủ động là những yêu cầu không thể thiếu trong học tập trực tuyến. Sinh viên cần phải xác định được mục tiêu học tập rõ ràng. Dưới sự hướng dẫn của giảng viên, sinh viên tự giác, tích cực, xây dựng và thực hiện kế hoạch học tập của bản thân.

Tóm lại, dạy học trực tuyến trong các trường đại học, trong đó, dạy học trực tuyến với các môn khoa học Mác - Lênin đã được thực hiện phổ biến trong suốt hơn 2 năm học qua. Nó không chỉ là giải pháp tình thế mà đã dần dần chứng tỏ những ưu điểm của một phương thức dạy học linh hoạt, nhiều ưu thế trong bối cảnh xã hội hiện đại và với đối tượng người học là sinh viên, học viên. Tuy nhiên, để đảm bảo sự ổn định và phát huy tốt những hiệu quả của phương thức dạy học này cần có sự phối kết hợp chặt chẽ của nhà trường, các cấp quản lý giáo dục, đội ngũ giảng viên và sinh viên, phát huy tính tích cực, chủ động, trách nhiệm của các bên để xây dựng một cơ chế dạy học trực tuyến hiệu quả, đảm bảo tốt chất lượng./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và đào tạo, *Tài liệu Bồi dưỡng tăng cường năng lực dạy học trực tuyến* (lưu hành nội bộ), Hà Nội, 2021.sss
2. https://docs.google.com/forms/d/16u6brL5to6rj1vQ-GYeHoNastvbk9vA_nm-qBxe0UVGw/edit#responses, Khảo sát dạy học trực tuyến các môn khoa học Mác - Lênin .
3. Diễm Trang, *Đay và học trực tuyến. Hiệu quả đến đâu?* <https://thanhnien.vn/day-va-hoc-truc-tuyen-hieu-qua-den-dau-post1391394.html>, ngày 16.10.2021.
4. *Dạy học trực tuyến là gì? Tại sao học online là xu thế thời đại*, <https://vnpt.com.vn/tin-tuc/day-hoc-truc-tuyen-la-gi.html>, ngày 1.9.2021.